

gilde, men det veed den ærede Ordfører ligesaa godt som jeg, at Landgilden — Indførelsen var jo fra Først af egentlig kun et Pant for Besætningen — at Landgilden efter Christian den 5tes Lov var usforanderlig, og man kan jo paavise Marstal og Data, da der blev givet Godseieren Tilladelse til at tage saa Meget i Landgilde, som han kunde opnaae. Men saa spørger jeg: Blev denne Tilladelse givet, fordi det var en nødvendig, en rimelig og, jeg vil sige, en uundgaaelig nødvendig Conseqvent af Eiendomsretten? Nei, paa ingen Maade; den blev givet for derved gennem at give Godseieren et Bederlag for det Udlæg til Udførelse, som blev paalagt ham, og paalagt ham i Bønderstandens Interesse. Der laa altsaa deri ikke en Anekdoten af Eiendomsretten, men det var en reent positiv Lovbestemmelse, som tillod det, og med samme Ret, som det dengang kunde tillades, kunde det nu forbydes. Eller vilde det maafee høre til de regulerende Bestemmelser, hvortil det ærede Udvalg henviser, dersom Staten sagde: Nu have I saamænd faaet rundeligt Bederlag for, hvad I i sin Tid ved Udførelsen udlagde for Bønderne, og altsaa vende vi nu tilbage til den usforanderlige Landgilde, som den bestod for Forordningen af 1792? Kan det fee uden at gjøre Indgreb i Eiendomsretten, saa veed jeg virkelig ikke, hvad denne Eiendomsret har at sige. Foruden denne Ret med Hensyn til Landgilden har Godseieren ganske vist ogsaa en Ret til at sælge til hvem han vil, det vil da praktisk sige til hvilken Bønde han vil, thi det er jo først i den allerseneste Tid, at der har kunnet være Tale om at sælge til Andre. Men denne Ret har han jo, fordi det nu er Statens Anskuelse, at det er i høi Grad onskeligt, at Fæstegodset gaaer over til at blive Selveiendom, hvorfor Staten søger at opmuntre og fremme denne Overgang paa enhver Maade. Men sæt, at Staten havde den modsatte Anskuelse og sagde: det er til Bøndernes aabnbare Ruin at Godset sælges; deres Vel kræver, at vi vende tilbage til Fæstelovgivningens Formynderskab og Godseierens patriarchalske Varetægt, da kunde der vel ikke være Tvivl om, at i Kraft af den samme Statsmaxime, som førte til hiin Fæste-

lovgivning, maatte Staten ogsaa kunne forbyde Salg af Fæstegods, paahyde, at Godserne skulde holdes sammen. Kan man paahyde Salg af Bøndergods, saa kan man sandelig ogsaa forbyde det. Det er altsaa Vætskaffenheden af de to væsentligste Rettigheder over Bøndergodset, der ere blevne tilbage — jus primæ noctis have vi jo heldigvis aldrig kjendt her i Danmark, og Sagtretten er altsaa det Æneste, der endnu kunde være Tale om. Jeg siger derfor, at, naar man kan opregne en lang Liste af Rettigheder som vi i Neglen forbinde med Begrebet Eiendomsret, men som her savnes, saa er det mig væsentlig ligegyldigt, om man kalder det Eiendomsret eller ikke; thi ialtsald er det en saa indskrænket Eiendomsret, at det umuligt kan gaae an at tage alle Conseqventerne af, hvad man i Almindelighed forstaaer ved Eiendomsret, og overføre dem paa dette Forhold. Dette er altsaa mit Grundlag; thi Gud frie mig for, at jeg nogenstunde skulde principmæssig stille mig op imod Eiendomsretten. Jeg har seet for meget af Communismen og er for bange for, hvad den kan føre til i Europa, til at jeg skulde indlade mig derpaa. Men i den Forstand, hvortil Eiendomsbegrebet finder Anvendelse, ikke blot paa alt Løsøre og al Capital, men ogsaa paa al mulig anden fast Eiendom, paa Kjøbstadsjord og paa Hovedgaardsjord, i den Forstand har det aldrig været og er heller ikke nu anvendeligt paa Bønderjord, og, enten man derfor kalder det Eiendom eller ikke Eiendom, fuldkommen Eiendom eller begrænset Eiendom, er det ganske vist, at de almindelige Conseqventer af Eiendomsretten ikke kunne finde Anvendelse derpaa. Den Maade, hvorpaa den Sætning „uden at krænke Eiendomsretten“ her stilles op imod den Paastand, at Staten er berettiget til at paahyde Fæstegodsets Overgang til Selveiendom, maa consequent føre til at bryde Staven over hele Landbo-reformen fra en tidligere Tid og over alle Bestræbelser i samme Land lige indtil denne Tid, over Bernstorff, Reventlow og Colbjørnsen, over P. G. Bang, S. E. Larsen, Monrad og nu tilfaldt ogsaa Hall. Denne Sætning stilles op ikke blot imod det nuværende Lovforslag, i hvis Forkastelighed jeg er fuldkomment enig, men blandt Andet ogsaa imod